

Maapiirkonna areng ja maaettevõtlus: arengud, probleemid, perspektiivid ja väljakutsed

Eesti Maaülikool

Majandus-ja sotsiaalinstituut

Maamajanduse ökonoomika vastutusvaldkonna juht

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Professor,
Rando Värnik

www.emu.ee
Eesti Maaülikool

Estonian University of Life Sciences

Majandus- ja sotsiaalinstituut
Institute of Economics and Social Sciences

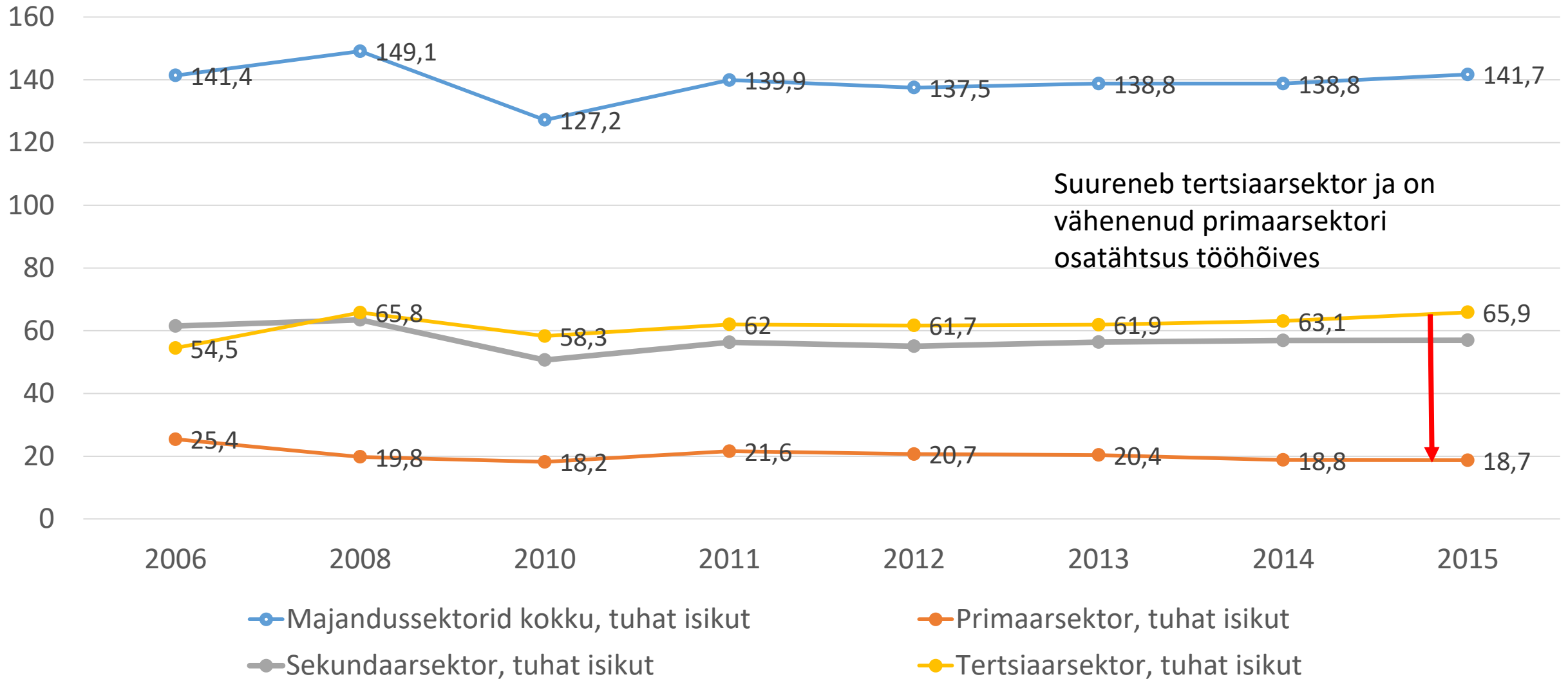
Maaelu arengu aruanne 2011 (R. Värnik)

- *„Eesti edukaks arenguks peavad ka maapiirkonnad olema konkurentsivõimelised nii oma inimkapitali kvantiteedi kui kvaliteedi poolest“.*
- *Maaelu arengu kava rahalised võimalused ei saa lahendada kõiki maaelu probleeme ja vajadusi*
- *Peaks paranema erinevate poliitikate koosmõju (ka teised poliitikad peavad soodustama maaelu arengut)*
- **POLIITIKAKUJUNDAJAD PEAVAD TEADVUSTAMA MAAELU TÄHTSUST KONSENSUSLIKULT!**

Mis on muutunud ja mõjutab meie maaelu ja maamajandust?

- Demograafilised näitajad kui arengu mõjutajad
- Jätkuv inimeste liikumine kõrgema arenguga piirkondadesse (inimeste teadlik valik).
- Riigi ja KOV funktsioonide ümber hindamine ja määratlemine kujunenud situatsioonis (kohustus ja vastutus). **Keskused üksi ei lahenda olukorda!**
- **Haldusreform ei lahenda olukorda, vaja on tahet paigutada ressursse enam maapiirkonna ettevõtluse tekkeks, säilitada olemasolevate ettevõtjate motivatsioon maapiirkonnas tööd anda ning leida võimalusi uute ettevõtlusideede realiseerimiseks. R. Värnik (2016)**

Aset leidnud muutused maapiirkonna tööhõives (2006-2015).

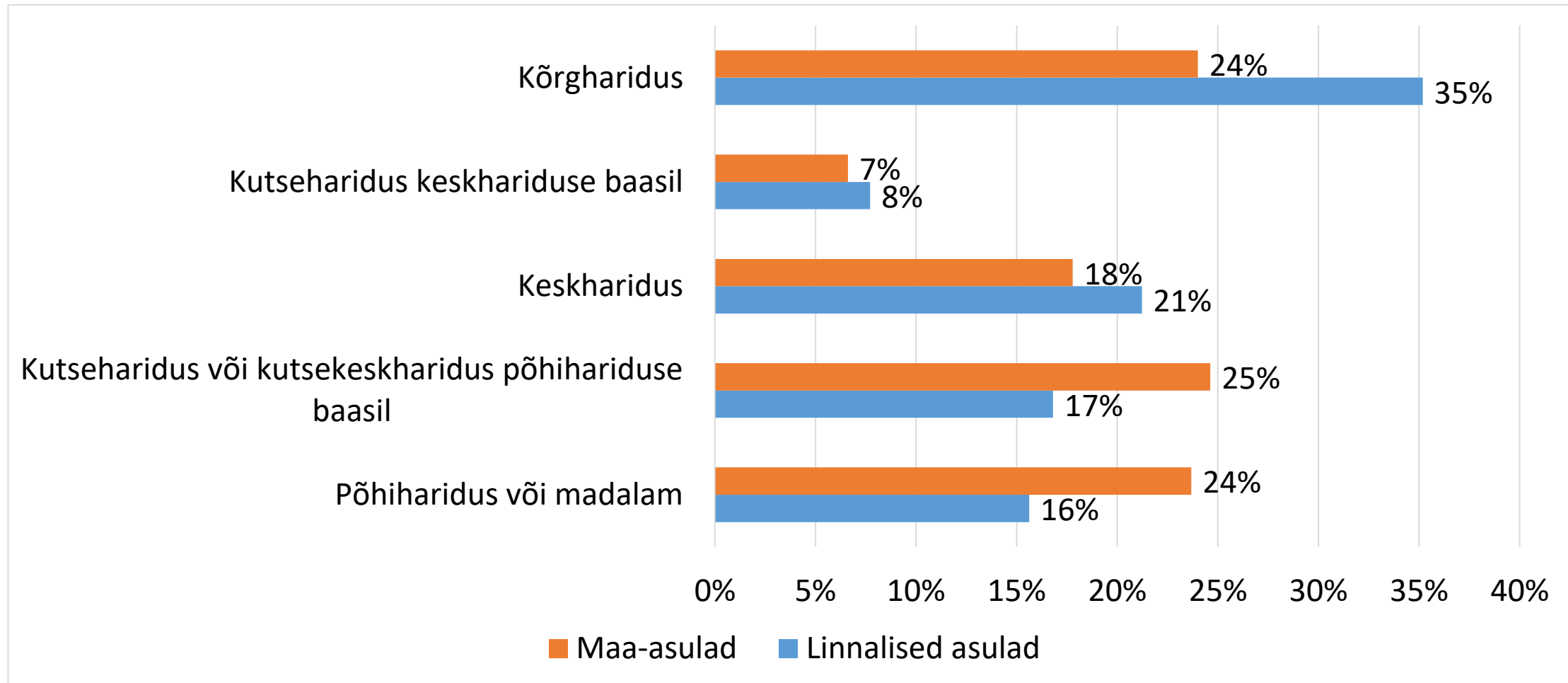

Millest sõltub maapiikonna areng tulevikus? Noored ja kogukond!

- Maapiirkondi ***hinnatakse elukeskkonnana kõrgelt***, ent sellest hoolimata seab paljudes riikides ***noorte lahkumine*** küsimärgi alla maapiirkondade jätkusuutlikkuse.
- Probleemi allikaks karjäär. Kõrgema hariduse ja sellele vastava erialase töökoha saamiseks ollakse sunnitud elama asuma **linnadesse või nende lähedusse**. Selliseid arenguid võib täheldada pärast taasiseseisvumist Eestis ja teistes Ida-Euroopa riikides, mil varasem stabiilsus ja kaitstus turujõudude eest asendus isikliku elutee kujundamisega (Schucksmith, 2010). Veelgi laiemalt võib noorte maapiirkondadest lahkumist **seostada individuaalsust ja mobiilsust rõhutava tarbimiskultuuriga, mis hägustab sidet igasuguse kohalikkusega** (Jamieson, 2000).

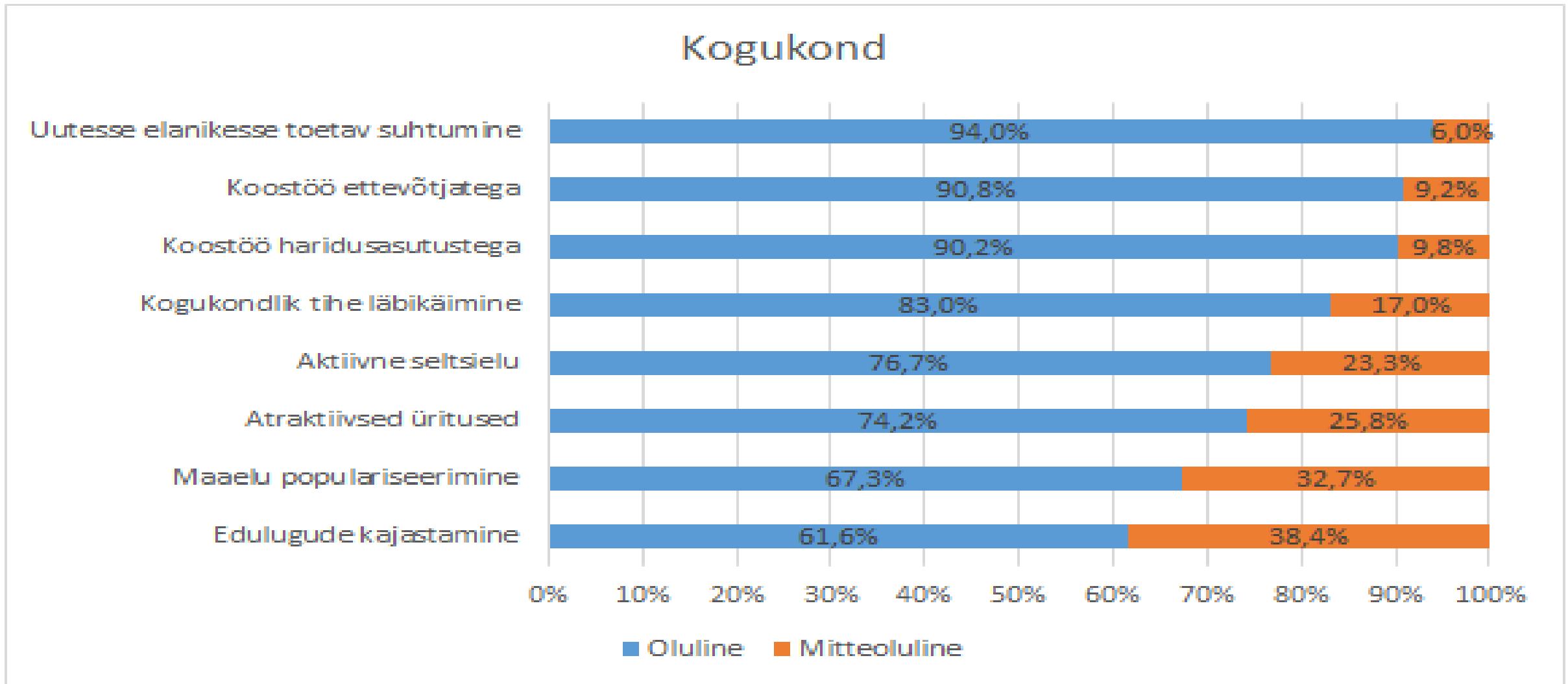
Erinevate haridustasemetega inimeste osakaalud asustusüksuse liigi lõikes 2014. aastal, %

Allikas: Statistikaamet (RV0232)

Allikas: EMÜ, Majandus-ja sotsiaalinstituut, uuring "Maapiirkond noorte elu- ja ettevõtluskeskkonnana" (2016).

Kogukonna olulisus maapiirkonnas, % (N=174)

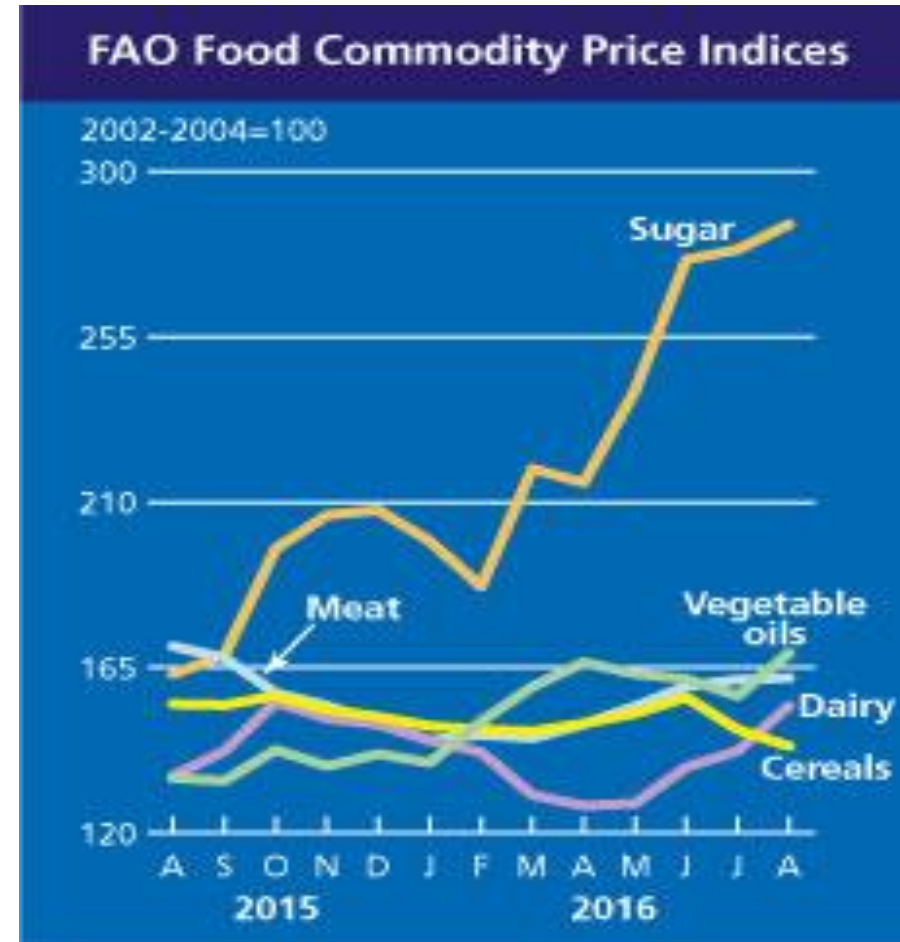
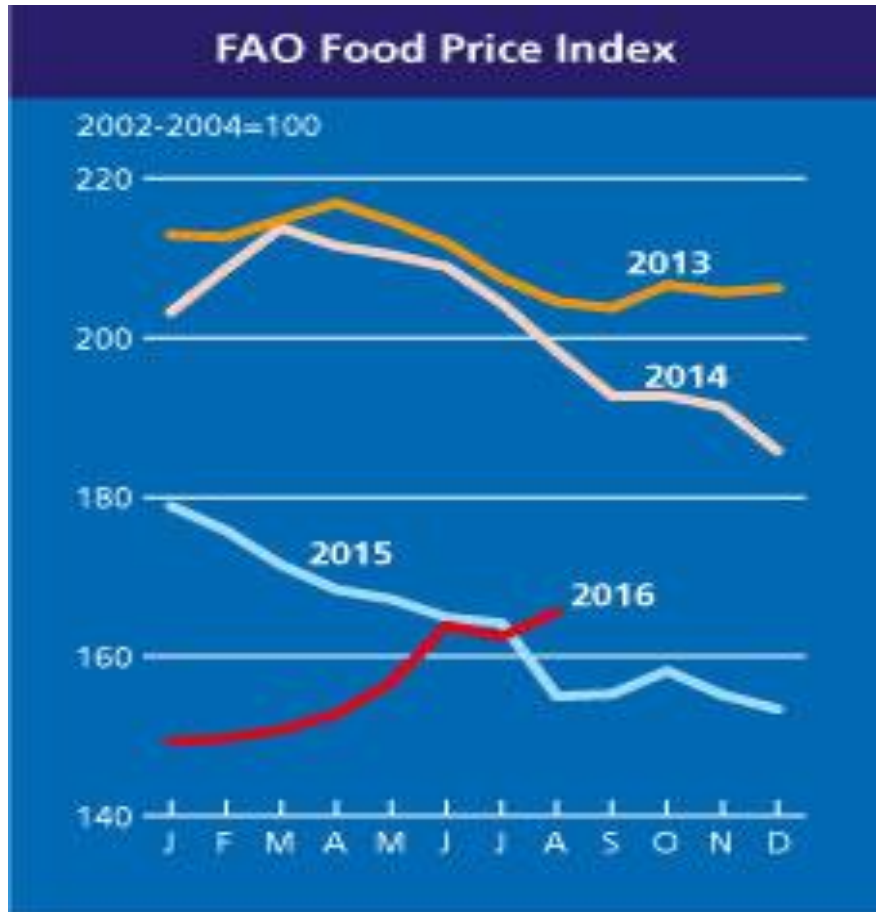
Allikas: EMÜ, Majandus- ja sotsiaalinstituut, uuring "Maapiirkond noorte elu- ja ettevõtluskeskkonnana" (2016).

Millised on maapiirkonna ettevõtlusele peamised sõnumid tulevikuks?

- Toota me juba oskame aga tuleb liikuda ***turupõhise tootmise suunas (turule orienteeritud tootmine)***!
- Baseerub teadmisel, et toodan seda mida turg soovib ja vajab ning tagab piisava sissetuleku ettevõtjale-toote pakkujale (konkurentsivõimeline sissetulek ka töötajatele).
- Kas 7 eurot tunnis on piisav brutotulu töötajale?
- Maapiirkonnas on vajalik mitmekesisest ettevõtlust, sõltuvalt nii inimeste vanusegrupist, võimekusest, haridusest ...
- Peame kohanema muutunud olukorraga, mitmed turud on meile „sulgunud“ aga mitmed on veel „avastamata“ !!!

- *Hea idee, innovatsioon, võrgustikud, Koostöö, majanduslik ühistegevus, väärtusahelad maapiirkondade arenguks.*

Maailma toidu hinna indeks ja toidukaupade indeksid FAO järgi (globaalne raamistik)

Globaalne toidu tootmise ahel

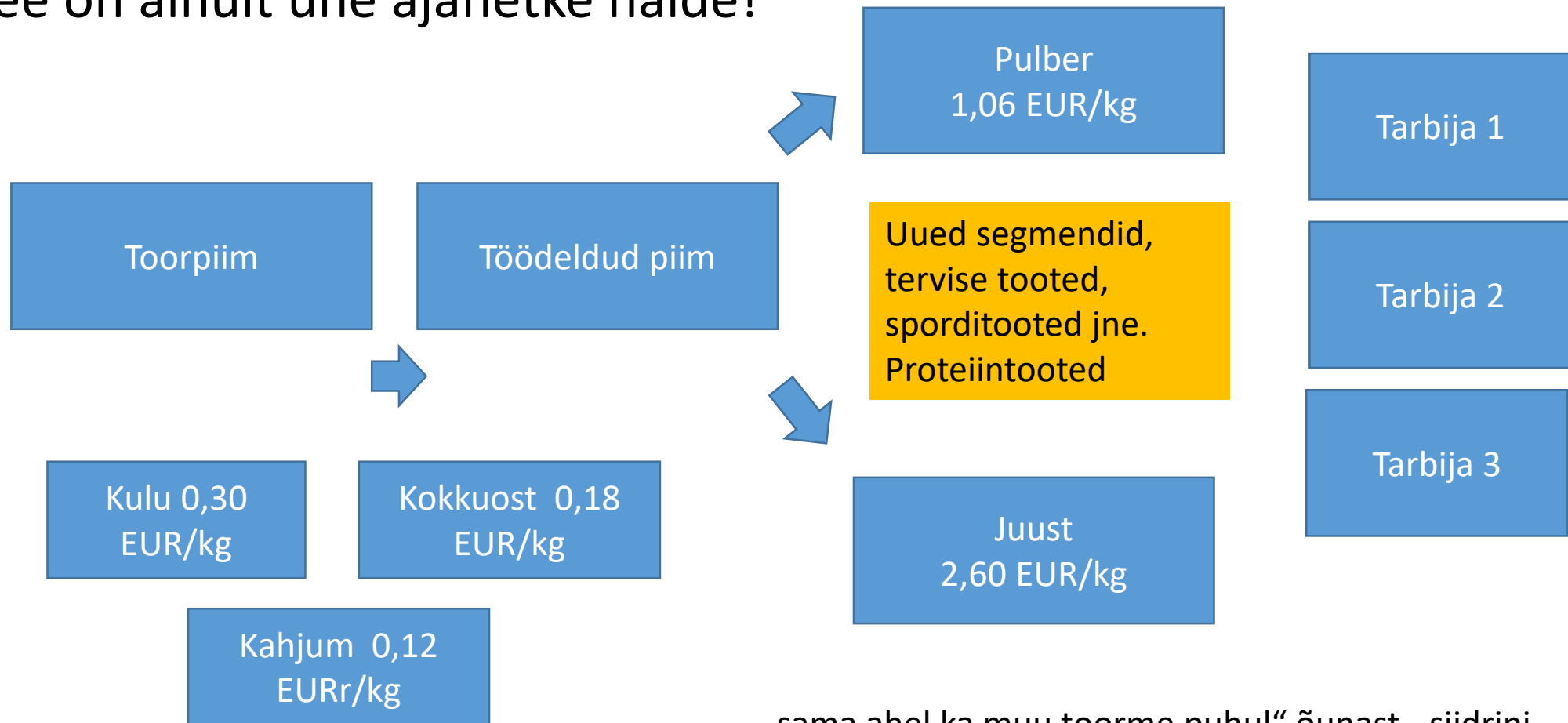
Selles globaalses dünaamilises kontekstis peab põllumajandus ja toidutootmise ahel kohanema

- *President Juncker, "there is something wrong in a market when the price of a litre of milk is less than the price of a litre of water". „On midagi valesti kui liitri piima hind on madalam kui liitri veel“.*
- *He has called on European and national competition authorities to take a close look into the structure of the market and mentioned the retail stage in particular.*

Ta kutsus Euroopa ja liikmesriikide konkurentsi ametivõime lähemalt uurima toidutoodangu turustamise struktuuri ja eriti just jaemüüki!

Toormest kõrgema lisandväärtuse suunas!

- See on ainult ühe ajahetke näide!

„sama ahel ka muu toorme puhul“ õunast - siidrini

Väärtusahel?

- Ettevõtte positsioon väärtusahelas iseloomustab tema kasumlikkust.
- Kasumi suurendamise **eelduseks on investeringud tehnoloogiasse ja innovatsiooni ning tootearendusse.**
- **Tootearenduslikke, tehnoloogia täiustamise investeringuid** on valdavalt suutelised tegema suuremad ettevõtted.
- Tarbijaga tuleb tegeleda (turundamine)! Tuleb enam jõuda Tarbijani !
- Meeles peab pidama, **et lisandväärtus on kõige väiksem esmase tootmise etapis.**
- Lisandväärtus on suurem tootearenduse ja müügi etapis!
- **Toote väärtusahela esimeses etapis on palju sarnaseid ettevõtteid**, kes suudavad toota ja omavaheline konkurents on suur. Väärtusahela järgnevates etappides on vaja teha täiendavaid investeringuid tootearendusse, et eristuda ja omada eelist turul.
- Jõudes lõpptarbijale lähemale **konkurents väheneb ja seetõttu kasumimarginaal** on suurem võrreldes toorme tootjaga.
- Väärtusahela definitsioon tuleneb sellest, et me peame aru saama **mida tarbija tajub väärtusena**, et talle seda siis pakkuda.

Mõned küsimused maapiirkonna ettevõtjale!

Kes ma olen täna väärtusahelas ja kas see on piisav arenguks?

kas ma tahaksin saada osa suuremast väärtusest väärtusahelas antud valdkonnas?

kas ma olen nõus täiendavalt õppima, panustama oma aega ja rahalisi vahendeid väärtuse loomisesse?

Peame kasvama **toorme tootjatest** toorme **väärindajateks!**

Läbi toorme väärindamise saama osa suuremast lisandväärtusest!

Vajalik on **koostöö!**

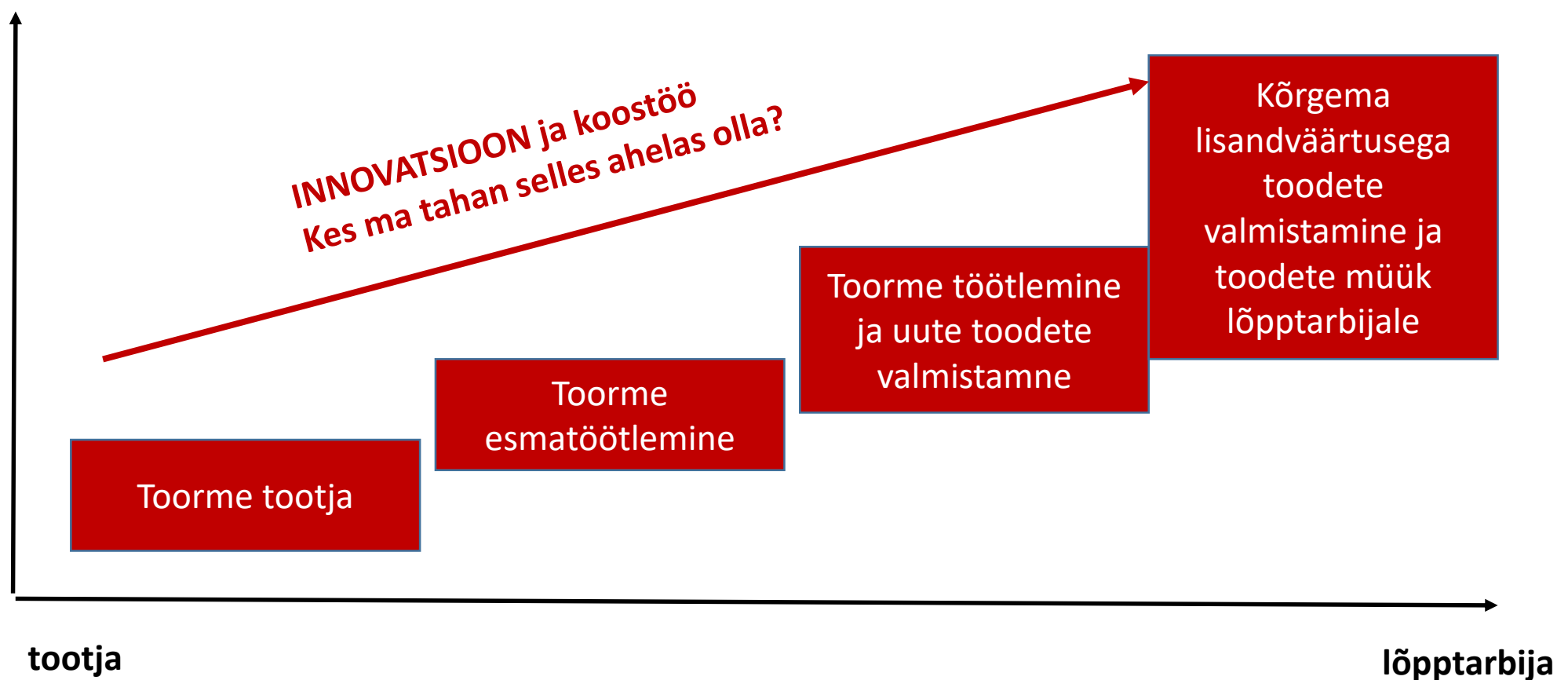
Praktilises elus raske saavutada!

Seega, milline on idee, milles koostööd teha, milles väärtust luua?

- Milline on tasand, milles koostöö on **mõistlikum kui konkureerimine?**
- Kas koostöö on pariteetsetel alustel või **on kaotajaid ja võitjaid?**
- Mis on tõukeks, et koostöö algaks?
- Kuidas jõuda koos ühise eesmärgini?
- Kas tahame luua lisaväärtust ahelas?
- Kas tahame saada lisandväärtust sellest? Peame arvestama, et täiendava lisandväärtuse loomisega kaasnevad ka kulud! Kes katab lisanduvad kulud ja kes saab lisa tulu?
- **$LV = NK - (KK + TJK + KULUM)$**

Peame kasvama toorme tootjast toorme vääridajaks ja leidma lõpptarbija!

Toormest saadava ühiku hind

Mis on innovatsioon? Sõnade mäng või tegelikkus

- Innovatsioon on laiaulatuslik tehnoloogiline ja majanduslik nähtus, mille “isana” tunnustatud Joseph Alois Schumpeter, aga ka Carlota Perez jt **teadlased** eristavad **innovatsiooni** põhimõtteliselt **leiutusest**.

Leiutus muutub innovatsiooniks alles siis, **kui see omandab turu jaoks väärtuse ehk sellest on saadud või saadakse majanduslikku kasu.**

Innovatsioon kui uuenduslikkus...

- Innovatsiooni puhul on tegemist **juhtimisotsustega**, mis võimaldavad ***uuenduslikkust suurendada ja on alati dünaamilised;***

Millest peaks alustama koostööd ja majanduslikku ühistegevust?

- Selgitame välja soovid
- Selgitame välja ootused ja vajadused
- Kas meil on alternatiive, kui jah siis tuleks neid kaaluda
- Lühiajaline vaade
- Pikaajaline vaade
- **Ühised väärtused ja neist lugupidamine/omaks võtmine**
- Uute ideede genereerimine
- Koostöö edendamine huvigruppide vahel

Kuidas siis jõuda praktilise väljundini?

- Oleme kokku leppinud kasutatavate mõistete sisus ja saame kõik ühtmoodi aru ning **pannud need kirja!!!**
- Oleme kokku leppinud, et kõikide muude alternatiividena on antud variant – koostöö - majanduslik ühistegevus parim
- Oleme veendunud, et üheskoos panustame valitud tegevustesse oma aega ja muud ressursse või leiame koos täiendavad allikad
- Oleme välja selgitanud „karid“, mis piiravad? (N: kokkulepe olulistest küsimustes)
- Oleme aru andnud endale, et Indiviidi huvid ei tohi kaaluda üles kogukondliku huvi
- Oleme valmis jagama ühiseid väärtusi.

Mõned mõtted lõpetuseks!

- Väärtusahelas on vaja saavutada endale suurem turujõud ja lõpptarbijani jõuda, kõrgem positsioon = suurem kasumimarginaal.
- Maamajanduses on väärtusahelaid vaja juhtida läbi tugevate institutsioonide ja organisatsioonide (koostöös elanikud, ettevõtjad ja riik).
- Maaelu on võimalik koostööd tegevas usinas kogukonnas.
- Kohaliku kogukonna ja noorte sidumine läbi tegevuste ja ettevõtlusvõimaluste loomise võiks olla piirkonna maaelu arengu võti!

Täna!

Kontakt:

Eesti Maaülikool

Majandus- ja sotsiaalinstituut

rando.varnik@emu.ee